

فصل ۷: اصول آموزش همسانان در حوزه سلامت

به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد

مقدمه:

-بخش قابل توجهی از رفتارهای حوزه سلامت، **نتیجه یادگیری از دیگران** و بخصوص تاثیر گروه های همسان می باشد.

-**نوجوانان و جوانان** از جمله گروه هایی هستند که **به شدت تحت تاثیر همسانان** خود هستند.

-**آشنایی آموزش دهندگان سلامت** با اصول و فنون استفاده از این رویکرد و کسب مهارت کافی در **انتخاب، تربیت و هدایت همسانان آموزش دهنده** می تواند اثربخشی بسیاری از مداخلات اصلاح رفتار به ویژه در نوجوانان و جوانان را افزایش دهد.

پاورپوینت آموزش همسان

✓ همسان

✓ آموزش همسان

✓ آموزشگر همسان

اهداف رفتاري

* انتظار مي رود که در پايان اين کارگاه آموزشي، شرکت کنندگان قادر باشند بدون مراجعه به منابع آموزشي:

* آموزش همسانان را تعريف کنند.

* دلایل نیاز به استفاده از رویکرد آموزش همسانان را بيان کند.

* روش های انتخاب همسانان آموزش دهنده را بيان کند.

* مهارت های لازم برای یک همسان آموزش دهنده را توضیح دهد.

* نحوه تربیت همسانان آموزش دهنده را شرح دهد.

* مراحل طراحی یک برنامه آموزش همسانان را نام ببرد.

* کاربرد الگوهای مطالعه رفتار در آموزش همسانان را بیان کند.

* نحوه اجرای یک برنامه آموزش همسانان را توضیح دهد.

* اصول ارزشیابی یک برنامه آموزش همسانان را بیان کند.

* یک برنامه آموزش همسانان را برای یک نیاز آموزشی فرضی طراحی کند.

گروه هدف

* گروه هدف اختصاصی در این برنامه آموزشی، **کارشناسان**

واحدهای آموزش سلامت دانشگاه های علوم پزشکی کشور، به عنوان

افراد مرجع در برنامه های آموزشی و اطلاع رسانی در حوزه سلامت

تحت پوشش دانشگاه های علوم پزشکی کشور هستند.

کارگاه آموزشی در دانشگاه ع پ رفسنجان

عناوین مورد بحث

- * **تعریف** آموزش همسانان و ویژگی های آن
- * **مبانی منطقی استفاده** از رویکرد آموزش همسانان در حوزه سلامت
- * **فرآیند انتخاب** همسانان آموزش دهنده
- * **مهارت های لازم** برای یک همسان آموزش دهنده
- * **مراحل طراحی** یک برنامه آموزش همسانان
- * **کاربرد الگوهای مطالعه رفتار** در آموزش همسانان
- * **اجرای** یک برنامه آموزش همسانان
- * **ارزشیابی** یک برنامه آموزش همسانان

منابع مورد استفاده

* ۱-Adamchak SE. **Youth Peer Education in Reproductive Health and HIV/AIDS**: Progress, Process, and Programming for the Future, ۲۰۰۶. Family Health International, Arlington.

۲-Flanagan D and Mahler H. **How to Create an Effective Peer * Education Project** (Implemented by Family Health International, is funded by the United States Agency for International Development)

مهارت های اساسی برای اصلاح رفتار در حوزه سلامت
محتوی آموزشی کارگاه های توانمندسازی برای کارشناسان بخش سلامت
آقای دکتر محسن شمس و همکاران

آقای دکتر محسن شمس پزشک عمومی و دکتر آموزش بهداشت

بسیج اطلاع رسانی آموزشی
قلب سالم یاسوج

مصاحبه تصویری دکتر محسن شمس
متخصص آموزش سلامت
عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی یاسوج
طراح برنامه قلب سالم در یاسوج

قلب سالم، عمر طولانی، لذت بیشتر از طبیعت

۱- اصطلاحات و مفاهیم پایه در آموزش همسانان

* ۱-۱. همسان (Peer):

- * جوانان تمایل دارند که درباره موضوعات مختلف با افراد همسان خود حرف بزنند و در بسیاری از موارد از آنان تاثیر بپذیرند.
- * این واقعیت در مورد موضوعاتی که **حساسیت بیشتری** نسبت به آنها وجود دارد، پررنگ تر خواهد بود.
- * باید دانست که تنها ویژگی همسانان، **همسال** بودن آنها نیست و می تواند ویژگی های مشترک دیگری مانند **جنس، نژاد، فرهنگ، محل سکونت، شیوه زندگی، سابقه تحصیلی و تجارب** را شامل شود. به همین دلیل استفاده از واژه همسان به جای همسال برای Peer مناسب تر به نظر می رسد.
- * **همال / همالان** هم مناسب است = همتا - برابر - مثل - مانند

* ۱-۲. گروه های همسان (Peer Groups):

* عضویت افراد همسان در گروه، گروه های همسان را پدید می آورد و باعث می شود تا اعضا نسبت به گروه، تعلق خاطر پیدا کنند.

* یک فرد می تواند در گروه های همسان متعددی، حضور داشته باشد و تاثیرات متفاوتی از هر گروه بپذیرد.

* دوستان نزدیک و نیز آشنایان با علایق مشترک، گروه هایی هستند که افراد به ویژه جوانان خود را متعلق به آنها می دانند.

* ۳-۱. آموزش همسانان (Peer Education):

* عبارت است از تربیت و حمایت یک گروه مشخص برای ایجاد تغییراتی در اعضای گروه

* آموزش همسانان به منظور افزایش دانش، تغییر نگرش و باورها و اصلاح رفتارها در افراد، گروه یا اجتماع به کار گرفته می شود.

* ۴-۱. همسانان آموزش دهنده (Peer Educators):

* افرادی همسان هستند که از ویژگی های لازم برای اجرا یا مشارکت در اجرای برنامه های آموزشی برخوردار هستند.

* این افراد معمولاً مورد قبول گروه هدف بوده و در میان آنها صاحب نفوذ هستند و با گذراندن دوره های مهارت آموزی، توانایی کافی برای ایفای نقش به عنوان آموزش دهنده را کسب کرده اند.

* نقش همسانان آموزش دهنده:

-همکار برنامه های آموزشی در حوزه سلامت

-تسهیل گر

-مشاور

-منبع اطلاعات یا ارجاع دهنده به منابع دیگر اطلاعات

-جلب حمایت کننده

-آموزش دهنده

-این نقش ها به دو دسته **حمایت همسانان (Peer Support)** و **رهبری همسانان (Peer Leadership)** تقسیم می شوند.

-در ایفای **نقش های حمایتی**، همسانان آموزش دهنده در موقعیت های برابر و مساوی با سایر اعضا قرار دارند ولی در **نقش های رهبری**، راهنمایی اعضا بر عهده آنان است.

رویکردهای آموزش همسانان

الف- رویکرد رسمی:

در رویکرد رسمی، فعالیت های سازماندهی شده و برنامه ریزی شده شبیه کلاسهای درس طراحی و اجرا می شود که معمولاً بر تبادل اطلاعات بین فراگیران و آموزش دهندگان استوار است و همسان آموزش دهنده در نقش یک فرد مطلع و کارشناس ظاهر می شود.

ب- رویکرد غیر رسمی:

در رویکرد غیررسمی، انتظار می رود که همسانان آموزش دهنده با شرکت در بحث های گروهی غیررسمی و سازمان نیافته، توزیع اطلاعات در مناسبت های مختلف، حضور در فعالیت های فرهنگی و مرسوم اجتماع، انجام گفتگوهای داوطلبانه با دوستان و آشنایان در فرصت های مناسب، محتوای آموزشی را به گروه هدف منتقل کنند.

محیط های مناسب اجرای برنامه آموزش همسانان

* مکان های حضور گروه های همسان از قبیل:

* مراکز آموزشی مانند مدارس و دانشگاه ها،

* محیط های کار،

* مراکز تفریحی و ورزشی

* و سایر مراکز مخصوص جوانان و نوجوانان،

* و مراکز ارائه خدمات سلامت به جوانان و نوجوانان

مزایای استفاده از رویکرد آموزش همسانان

- ۱- آموزش های ارائه شده توسط همسانان آموزش دهنده **مقبولیت بیشتری** دارد.
- ۲- در آموزش همسانان، گروه هدف **تهدید کمتری** احساس می کند.
- ۳- با این رویکرد، امکان دستیابی و تاثیرگذاری بر جمعیت های پنهان و گروه های هدف دور از دسترس در نظام آموزش رسمی بیشتر می شود.
- ۴- **امکان تماس مداوم** آموزش دهندگان با گروه مخاطب بیشتر است و تنها محدود به جلسات آموزشی نیست.
- ۵- در آموزش همسانان، امکان ارائه الگو برای گروه مخاطب و **الگوبذیری** آنها بیشتر خواهد بود.
- ۶- بسیاری از پژوهش ها، **هزینه - اثربخشی بالای** آموزش همسانان را تایید کرده اند.
- ۷- این رویکرد مزایای مستقیم و غیرمستقیم زیادی برای همسانان آموزش دهنده دارد که مهمترین آنها افزایش اعتماد به نفس و خودکارآمدی، ارتقای مهارت های ارتباطی، برنامه ریزی، رهبری و مهارت های دستیابی به اطلاعات، نقد و ارائه آنها به گروه هدف و بالاخره تجربه اندوزی در حوزه آموزش است.

محدودیت های آموزش همسانان

۱- استفاده از این رویکرد به دلیل ضرورت تربیت همسانان آموزش دهنده و نظارت مستمر بر کار آنان، معمولاً **هزینه بر و زمان بر** است.

۲- در برنامه های آموزش همسانان، **تغییر افراد** نسبتاً زیاد است.
به دلایل مختلف:

- **گرفتاری های معمول** همسانان آموزش دهنده

- **بزرگ شدن** همسانان آموزش دهنده و خروج آنان از محدوده سنی سازگار با گروه هدف

۳- میزان تاثیر آموزش همسانان بر روی آموزش دهندگان، **مانند افزایش اعتماد به نفس بیشتر** از میزان تاثیر آن بر روی فراگیران است.

کار گروهی ۱

* درباره امکان استفاده از رویکرد آموزش همسانان در برنامه های آموزشی زیر **بحث کنید.**

* در هر برنامه که آن را برای استفاده از آموزش همسانان مناسب دانسته اید،

کدام همسانان را انتخاب می کنید؟

* آموزش زنان باردار شکم اول برای انتخاب زایمان طبیعی به جای سزارین

* آموزش سربازان یک پادگان برای ترک سیگار

* آموزش کودکان مهد کودک برای مسواک زدن

* آموزش بیماران دیابتیک برای انجام تحرک بدنی با هدف کنترل بیماری

* آموزش زنان روستایی برای استفاده از دستکش در زمان دوشیدن شیر دام ها

* آموزش رانندگان خودروهای شخصی برای اجتناب از رفتارهای خطرناک رانندگی